

Til Landbruks- og matdepartementet
postmottak@lmd.dep.no

Høringsuttalelse til NOU 2022:14 Inntektsmåling i jordbruket

Det vises til høringsbrev datert 4. oktober med frist for uttale 16. januar.

Økonomisk opptrapping i landbruket

Selv om dette er en høring om «inntektsmåling», ønsker vi innledningsvis å påpeke at lønnsomheten i norsk jordbruk etter KLFs oppfatning generelt er for lav. NOU'en antyder at samla inntekt per time sannsynligvis er lavere i jordbruksbefolkningen enn i resten av samfunnet.

Dette merkes spesielt hos våre medlemsbedrifter som har daglig kontakt med bønder over hele landet. At bønder velger å trappe ned produksjonen eller avvikle, har vært en vedvarende situasjon over lang tid. Produksjonsvolumet har likevel blitt opprettholdt eller økt, dels som følge av at mange har valgt å utvide sin produksjon kraftig og dels gjennom bruk av mer produksjonseffektivt dyremateriale.

De siste årene er bildet at mange av produsentene som har foretatt store investeringer og har stort produksjonsvolum, opplever økonomien som for svak til at det motiverer dem til å bli værende i landbruket. Dette er selvsagt en sterk bekymring for de produsentene det gjelder! Men det er også en alvorlig utfordring for Norge i forhold til framtidig matsikkerhet og for eksistensgrunnlaget til hele verdikjeden for norske animalske produkter.

KLF gir som tidligere uttrykt, full tilslutning til punktet i Hurdalserklæringens om å «Leggje fram ein forpliktande og tidfesta plan for å tette inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet.»

KLF oppfordre regjeringen til å snarest å fremlegge økonomisk innhold og tempomessig framdrift for en slik plan.

Måling av inntekt i landbruket

Arbeidsgruppen har etter KLFs oppfatning avgitt en grundig og god NOU med utgangspunkt i det som var gruppens mandat:

«Drøfte og klargjøre prinsipper og metoder, samt muligheter og begrensninger, for måling av inntekter for jordbruket som sektor og for bønder som private næringsdrivende, samt grunnlag og forutsetninger for sammenligning av næringsinntekter med lønn for arbeidstakere.»

Det var derfor ikke forventet at rapporten ville konkretisere entydig hvor stort inntektsgapet er eller hvordan eller hvor raskt opptrappingen skulle foregå. Men rapporten har gitt en god oppsummering av hvordan arbeidet med måling av inntektene i landbruket har endret seg de siste 50 årene, og hvorfor. I seg selv ikke et arbeid som umiddelbart leder til en løsning på dagens utfordring, men er viktig for å unngå feil og svakhet ved tidligere ambisjoner om å måle inntekt og inntektsutvikling i landbruket.

At rapporten i beregningene i hovedsak har benyttet faktiske tall fra landbruket selv, som årsregnskap, timeregistreringer etc, inngir tillit til at tallene i alle fall er de «riktigste» vi har tilgang til som grunnlag. Den store variasjonen som fremkommer både når det gjelder tidsbruk, kapitalbinding, inntekt etc der det er tilnærmet like produksjonsforutsetninger, synliggjør de ulike utfallene en mengde individuelle beslutninger og hvor i investeringsfasen produsentene befinner seg, leder til. Rapportens eksempel med at timeregistreringen for 30 vinterfôra sau viser alt fra 0,1 til 1 årsverk, viser at å etablere en løsning hvor det oppfattes at det er «lik lønn for likt arbeid» sannsynligvis er umulig. Påpekningen av det faktum at ca halvpartene av alle bruk har en omsetning på under 300 000 kr/årlig (30 prosent har under 150 000 kr), forsterker utfordringen med å tilrettelegge for lik lønn. Inntekt fra andre kilder en egen gård kan som det påpekes, førende til valg på gården som ikke nødvendigvis er motivert ut fra lønnsomhet i gårdsdrifta.

Kapitalavkastningskravet er grundig drøftet i Arbeidsgruppen, men NOU' har dissens på dette punktet. For KLF er det en selvsagt forventning at nødvendig, innskutt kapital i landbruket skal ha en avkastning på linje med andre investeringer i næringslivet. Flertallet i utvalget mener at: «jordbruksdriftens Årsresultat før skatt tilsvarende Vederlag til arbeid og egenkapital, er det relevante resultatmålet fra jordbruksdrift, fordi både avkastningen til arbeid og kapital er inntekt. Det følger av den grunnleggende forskjellen mellom å være nærings-drivende og lønnsinntaker». KLF støtter arbeidsgruppens syn.

Forslaget om modifisering av Totalkalkylen slik at leie av de ikke avskrivbare driftsmidlene jord og kvoter både inntekts- og utgiftsføres, støttes. KLF mener dette vil gagne de aktive produsentene som satser på en framtid i næringen.

Veien videre i inntektsmålingsarbeidet

Utvalget foreslår å kombinere skatteregnskapsdata og Totalkalkylen i framtidig inntektsnivåmåling, i den såkalte «Hybridmodellen». Behovet for å innarbeide avgrensninger og krav til effektiv ressursbruk i en eventuell operasjonell modell som grunnlag for nivåammenligning med lønnsinntakere, er naturlig.

Utvalget sier selv at foreslått modell ikke er ferdig eller komplett, men det er tilstrekkelig skissert til at det har vært mulig for SSB å foreta en «testkjøring». KLF støtter forslaget om å utvikle Hybridmodellen slik at den kan bli det framtidige verktøyet for å beregne «inntektsmulighetene» i landbruket. Om det gjennom arbeidet med en slik modell fremkommer systemiske eller metodiske momenter til landbrukets ugunst, er KLF åpen for at arbeidet ikke fullføres.

Veien videre for å tette inntektsgapet

Dette var ikke en del av Arbeidsgruppens mandat, men spørsmålet er relevant i forlengelse av NOUen. Svaret ligger i praksis langt på vei på politikernes bord.

Kostnadsveksten for animalske produkter har det siste året vært kraftig. Det forventes at den fortsetter godt ut i 2023 for det skjer en normalisering. Foredlingsindustrien for kjøtt- og egg, som i utgangspunktet har lav avkastningsgrad, har et betydelig etterslep av kostnader de enda ikke har maktet å videreføre ut i markedet.

Denne våren er viktig at regjeringens opptrappingsplan for landbruket, videreføres uten forsinkelse og med samme styrke som ved forrige jordbruksoppgjør. Dette bør være uproblematisk og forventet i og med at Arbeidsgruppens antakelse om at landbrukets inntekter er lavere enn gjennomsnittet, klart blir understøttet av beregninger og annen informasjon som fremkommer den generelle debatten.

I NOUen fremmes forslag for hvilken del av landbrukspopulasjonen et inntektsmål skal gjelde for. KLF anser at dette er et helt sentralt politisk spørsmål som det er viktig at det er stor politisk enighet om. Dersom landbrukspolitikken kommer dit at skiftende regjeringer gjennom endringer av teknikaliteter i grunnlaget for jordbruksoppjøret, kan dramatisk endre forutsetninger for inntektsutviklingen til grupper av bønder, kan det skape en uforutsigbarhet som ingen er tjent med.

De politiske beslutningene rundt inntektsnivå og inntektsmålinger som tas nå, må være så robuste at ulike politiske flertall ikke automatisk endrer dem.